

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

ΣΥΣΤΑΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ «ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΥ ΔΟΤΗ»

ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΙΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Νεοφύτου Βάμβα 6, Τ.Κ. 10674, Αθήνα, τηλ. 210- 88.47.700, φαξ 210- 88.47.701

E-mail: secretariat@bioethics.gr, url: www.bioethics.gr

I. Εισαγωγή

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής εξέτασε το ζήτημα της δωρεάς οργάνων από «συναισθηματικό δότη», ύστερα από σχετικό έγγραφο του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων (ΕΟΜ). Στο εν λόγω έγγραφο επισημαίνονται σοβαρά προβλήματα κατά την εφαρμογή της σχετικής πρόβλεψης της ισχύουσας νομοθεσίας (άρθ. 8 παρ. 1 ε' του ν. 3984/2011). Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται η ανάγκη επαρκούς τεκμηρίωσης της συναισθηματικής σχέσης μεταξύ προτεινόμενου δότη και ενδιαφερόμενου λήπτη οργάνου, προκειμένου να εξασφαλισθεί η σχετική δικαστική άδεια και να προχωρήσει η μεταμοσχευτική διαδικασία. Σύμφωνα, μάλιστα, με το έγγραφο του ΕΟΜ, πιστεύεται ότι *«η οικονομική συναλλαγή μεταξύ λήπτη και δότη αποτελεί το κύριο κίνητρο αυτής της διαδικασίας»*.

II. Τα δεδομένα

Η επιλογή του «συναισθηματικού δότη» περιελήφθη στην εθνική νομοθεσία των μεταμοσχεύσεων, για πρώτη φορά, με τον ν. 3984/2011. Ο νόμος αυτός ακολουθεί τη σχετική κατεύθυνση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου σχετικά με τις Μεταμοσχεύσεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοιατρική (Σύμβαση Οβιέδο), το οποίο έχει υπογράψει (αλλά δεν έχει ακόμη κυρώσει) η Ελλάδα.

Με την έννοια του «συναισθηματικού δότη» εννοείται πρόσωπο εκτός του συγγενικού κύκλου συγκεκριμένου λήπτη, το οποίο προσφέρεται να δωρίσει όργανό του στον τελευταίο για συναισθηματικούς αποκλειστικά λόγους. Ο «συναισθηματικός δότης» δεν ταυτίζεται με τον δότη που μπορεί να διαθέτει όργανό του για λόγους κοινωνικής αλληλεγγύης ακόμη και σε άγνωστο λήπτη. Η περίπτωση αυτή δεν μπορεί να αποκλεισθεί, ωστόσο δεν καλύπτεται σήμερα από την ελληνική νομοθεσία.

Ο νόμος ορίζει ότι ο συναισθηματικός δεσμός δότη και λήπτη επιβεβαιώνεται με προηγούμενη δικαστική απόφαση *«ύστερα από έλεγχο όλων των προϋποθέσεων αφαίρεσης οργάνου ... και επιπλέον της ψυχικής υγείας του*

δυνητικού δότη, της προσωπικής σχέσης και του συναισθηματικού δεσμού του με τον υποψήφιο λήπτη, όπως και της ανιδιοτέλειας της προσφοράς». Η δικαστική απόφαση προβλέπεται ως εγγύηση για την ποιότητα των κινήτρων του δότη, προκειμένου να αποφεύγεται ο κίνδυνος καταστρατήγησης της επιλογής του νόμου, ιδίως με συγκαλυμμένες οικονομικές συμφωνίες. Ο κίνδυνος αυτός είναι ιδιαίτερα σοβαρός, λόγω της περιορισμένης προσφοράς οργάνων, όπως αποδεικνύει η διεθνής πραγματικότητα του εκτεταμένου λαθρεμπορίου στον τομέα αυτόν.

III. Τα ηθικά ζητήματα

Από άποψη βιοηθικής, τα ζητήματα που ενδιαφέρουν εν προκειμένω, αφορούν αφ' ενός το αν, εν όψει του κινδύνου αυτού, πρέπει η νομοθεσία να επιτρέπει την επιλογή του «συναισθηματικού δότη» και, αφ' ετέρου, αν υπάρχουν κατάλληλες δικλίδες ασφαλείας, ώστε να ελέγχεται η αυθεντικότητα των κινήτρων στη σχέση δότη /λήπτη.

1. Κατά την Επιτροπή, η επιλογή του «συναισθηματικού δότη» δεν πρέπει να αποκλεισθεί από τη νομοθεσία. Από μεν την πλευρά του δότη, το κίνητρο του συναισθηματικού δεσμού (φιλία, ερωτική σχέση κ.λπ.) εκφράζει μια σημαντική διάσταση της ίδιας της προσωπικότητάς του, επομένως η δωρεά οργάνου, ως προσωπική πράξη αλληλεγγύης, δεν μπορεί εξ αρχής να τίθεται υπό αμφισβήτηση. Από δε την πλευρά του λήπτη, πέρα από την ενίσχυση του ίδιου του συναισθηματικού δεσμού –που καθεαυτήν είναι ήδη σημαντική για εκείνον, ακόμη και αν το όργανο τελικά δεν μεταμοσχευθεί (π.χ. για ιατρικούς λόγους)-, έχει ιδιαίτερη σημασία η εξασφάλιση μιας επί πλέον δυνατότητας εξεύρεσης οργάνου, ιδίως όταν αυτή δεν είναι δυνατή στον στενό κύκλο των συγγενών που προβλέπει ο νόμος. Επομένως, υπό μία έννοια, ο «συναισθηματικός δότης» συμβάλλει στην προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος στην υγεία του λήπτη.
2. Υπό το πρίσμα αυτό, η Επιτροπή θεωρεί ότι η προσοχή του νομοθέτη θα πρέπει να επικεντρωθεί στον κατάλληλο έλεγχο της αυθεντικότητας των κινήτρων του δότη, αναγνωρίζοντας ότι ο κίνδυνος προσχηματικών δωρεών

είναι, εδώ, ιδιαίτερα σοβαρός. Ως προς τον κίνδυνο αυτόν, πρέπει να επισημανθεί η ευάλωτη θέση τόσο του δότη όσο και του λήπτη, ιδιαίτερα όσον αφορά την ελευθερία της βούλησης. Η αποξένωση από (μη ανανεώσιμο) μέρος του σώματος αποτελεί τόσο σοβαρή επιλογή για την υγεία του δότη που, κατ'έξοχήν σε καταστάσεις οικονομικής ανέχειας, δεν έχει το τεκμήριο ελεύθερης πράξης. Από την άλλη πλευρά, και η βούληση του δότη τελεί, ούτως ή άλλως, υπό την πίεση της επείγουσας ανάγκης μεταμόσχευσης. Επομένως, ο έλεγχος των κινήτρων του «συναισθηματικού» δότη συνιστά κρίσιμο στοιχείο για την αξιόπιστη εφαρμογή της πρακτικής αυτής στις μεταμοσχεύσεις.

IV. Προτάσεις

Η Επιτροπή θεωρεί το έγγραφο του αρμόδιου για την οργάνωση των μεταμοσχεύσεων ΕΟΜ επαρκή –και ιδιαίτερα ανησυχητική- ένδειξη μη αξιόπιστης λειτουργίας του προβλεπόμενου από τον ν. 3984/2011 μηχανισμού ελέγχου. Το βάρος που αναθέτει ο νόμος στη δικαστική κρίση, ως μόνη εγγύηση, είναι υπερβολικό, για δύο λόγους. Αφ' ενός, διότι από τη φύση του ο «συναισθηματικός δεσμός» δεν μπορεί πάντοτε να επιβεβαιωθεί με αντικειμενικό τρόπο και, αφ' ετέρου, διότι ακόμη και όταν υπάρχουν στοιχεία που μπορεί να τον επιβεβαιώνουν, δύσκολα αποδεικνύεται η έντασή του, σε σημείο που να οδηγεί στη δωρεά οργάνου. Υπό την έννοια αυτή, ο δικαστής –στην καλύτερη περίπτωση- οδηγείται να εμπιστευθεί μαρτυρικές διαβεβαιώσεις, χωρίς πρακτική δυνατότητα ελέγχου τους (ελλείψει, άλλωστε, αντιδικίας στη συγκεκριμένη διαδικασία).

Με τα παραπάνω δεδομένα, η Επιτροπή κρίνει αναγκαία την επανεξέταση του συγκεκριμένου θεσμού από την Πολιτεία, προκειμένου αυτός να καταστεί αξιόπιστος. **Προτείνει, συγκεκριμένα, την τροποποίηση του σχετικού άρθρου του ν. 3984/2011, ώστε η όλη διαδικασία να ανατεθεί στην αρμοδιότητα του ΕΟΜ (κατά το πρότυπο χωρών όπως η Μ. Βρετανία και η Γαλλία). Στο νέο πλαίσιο, ο ΕΟΜ θα πρέπει να συγκροτήσει ειδική διεπιστημονική επιτροπή υπό την προεδρία δικαστικού λειτουργού, η οποία και θα αποφασίζει ως προς την**

αληθινή ύπαρξη συναισθηματικού δεσμού μεταξύ των υποψηφίων δότη και λήπτη, με βάση στοιχεία κατά το δυνατόν επιδεικτικά αντικειμενικού ελέγχου, και πάντως ύστερα από την επιβεβαίωση της διάρκειας του δεσμού αυτού για ικανό χρονικό διάστημα.

Αθήνα, 19 Δεκεμβρίου 2017